

τά ὄρια τῆς ἀτομικῆς πρωτοβουλίας καὶ νὰ προλάβῃ τὰς καταχρήσεις». (1).

«Μεταξὺ τῶν ἄλλων, λέγει περαιτέρω, πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῇ τῆς συγκράτησις τῆς παραγωγῆς, διὰ τῆς παρεμποδίσεως τῶν νέων ἐφευρέσεων. Ἡ πρόοδος πρέπει νὰ ἔρχεται βραδέως καὶ ὄχι ἀποτόμως, εἰς τρόπον ὥστε νὰ προφθάνῃ νὰ γίνεται ἡ ἀναγκαία προπαρασκευὴ πρὸς ὑποδοχὴν τῆς καὶ νὰ μὴ βλάπτεται κανείς». Συγχρόνως θέλει νὰ μετέχουν καὶ οἱ ἐργάται τῆς βιομηχανίας καὶ διὰ τοῦτο κηρύσσεται ὑπὲρ τῆς πατριαρχικῆς κοινωνίας καὶ τοῦ πολλαπλασιασμοῦ τῶν μικρῶν ἰδιοκτησιῶν.

Αὐταὶ εἶνε ἐν ὀλίγοις αἱ διδασκαλίαι τοῦ Σισμονδί, πλείονα τῶν ὁποίων δύναται τις νὰ ἴδῃ εἰς τὸ μνημονευθὲν ἔργον τῶν καθηγητῶν κ. κ. Gide et Rist καὶ εἰς τὰ συγγράμματα τοῦ ἰδίου συγγραφέως.

3. Ροβέρτος "Οουεν.

Παραλλήλως τρόπον τινὰ καὶ συγχρόνως πρὸς τὸν Σισμονδί, ἔδρασεν ἐν Ἀγγλίᾳ ὁ Ροβ. "Οουεν, (Owen). Μὲ μόνην τὴν διαφορὰν ὅτι ὁ τελευταῖος οὗτος παρουσιάζεται ἰδιαιτέρως πρωτότυπος καὶ μοναδικὸς εἰς τὴν ἱστορίαν κοινωνιστῆς, διότι εἶχεν πλείστας ἰδιότητας, παρ' οὐδενὸς ἄλλου συγκεντρωθείσας. Πράγματι οὗτος ἦτο ἐπιχειρηματίας, (business man), μέγας ἐργοδότης, ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγιστάνους τῆς βιομηχανίας τῆς ἐποχῆς του, θεωρητικὸς συγγραφεὺς καὶ δημοσιογράφος, ἀντίπαλος τῶν φιλελευθέρων θεωριῶν καὶ συγχρόνως πρακτικὸς ἐφαρμοστῆς τῶν κοινωνιστικῶν ἰδεῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἴδιος διεκήρυσσεν. Ποὺ νὰ εὔρη λοιπὸν κανεὶς ὅλας αὐτὰς τὰς ἰδιότητας, συγκεντρωμένας εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον ;

Ἐγεννήθη εἰς τὸ Νιούτον (Newton) τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὸ 1771 καὶ ἀπέθανεν εἰς βαθὺ γῆρας κατὰ τὸ 1858. Υἱὸς μικροτεχνιτῶν, ἀνῆλθεν διὰ τῆς δραστηριότητός του ταχέως τὰς κλίμακας τῆς ἱεραρχίας καὶ ἐγένετο ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους βιομηχάνους τῆς Ἀγγλίας κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Συγχρόνως ἦτο ἀλτρουϊστῆς, μέγας φιλόανθρωπος καὶ ἀνὴρ ἐνεργείας καὶ δράσεως.

Εἰς ἡλικίαν 30 περίπου ἐτῶν, ἀνέλαβε τὴν διεύθυνσιν μεγάλων βαμβακοκλωστηρίων εἰς τὸ Νέον Λάρνακ (New Larnak), καὶ ἐγένετο ἐργοδότης 2500 περίπου ἐργατῶν, ἤτοι ἀριθμοῦ τεραστίου διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην. Ἀμέσως δὲ ἀπεφάσισεν νὰ θέσῃ εἰς ἐφαρμογὴν τὰς

(1) Παρὰ Gide et Rist, μνημ. ἔργον, σελ. 235.

θεωρίας του, ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ ἐξυψώσῃ τοὺς ἐργάτας του καὶ νὰ δημιουργήσῃ δι' αὐτοὺς συνθήκας ζωῆς ἀνταξίας πρὸς ἀνθρωπίνας ὑπάρξεις.

«Τὰς γνώσεις του ἀπέκτησεν μᾶλλον δι' αὐτοδιδασχῆς. Ἐπίστευεν ὅτι τὸ σύμπαν ἦτο ἓνα ἐργαστήριον. Ὅτι τὰ πράγματα συνιστῶντο διὰ χημικῶν ἐνώσεων. Καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος, ἦτο ἀποτέλεσμα τοιαύτης τινὸς ἐνώσεως, πολυπλοκωτέρας ὅμως. Ἐπὶ πλέον δὲ ὅτι, ὅπως ὠρισμέναι ποσότητες ἀπὸ διάφορα στοιχεῖα τῆς φύσεως, παράγουν ὠρισμένας ἐνώσεις, κατὰ παρόμοιον τρόπον ἐπιμελῆς ἀνατροφή καὶ εὐνοϊκὴ οἰκονομικὴ θέσις, θὰ εἶχον ὡς ἀποτέλεσμα νὰ παρουσιάσουν ἐξόχους ἀνθρώπους» (1).

Περαιτέρω αἱ ἰδέαι, ὑπὲρ τῶν ὁπαίων διεξήγαγε ὄλην του τὴν δρασίαν καὶ ἐδαπάνησε τὸν βίον του, δύνανται νὰ συνομισηθοῦν εἰς τὰ ἑξῆς περίπου :

«Ὁ χαρακτήρ τοῦ ἀνθρώπου διαμορφοῦται ἀναλόγως τοῦ περιβάλλοντος. Πᾶσαι αἱ συνήθειαι καὶ τὰ αἰσθήματα δύνανται νὰ ἐμφυτευθοῦν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ὀργάνωσις τῆς προνοίας δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἀνθρωπίνης ἀθλιότητος καὶ δυστυχίας. Ὁ πολιτισμὸς παρέχει τὰ μέσα ἵνα εἴμεθα ὅλοι εὐτυχεῖς. Κάθε ἄνθρωπος δύναται νὰ παράγῃ περισσότερα τῶν ὑπ' αὐτοῦ καταναλουμένων, ἐὰν ἔχῃ ἐπαρκῆς ἔδαφος, κλπ.»

«Εἰς τὸ οἰκονομικὸν ἐπίπεδον ὁ Ὅουεν δὲν ἠδύνατο νὰ δικαιολογήσῃ τὸ κέρδος, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ διαφορὰ μεταξὺ τιμῆς κόστους καὶ πωλήσεως. Τὰ ἐμπορεύματα, ἔλεγεν, διὰ νὰ ἐτοιμασθοῦν ἐστοίχισαν ὠρισμένας ὥρας ἐργασίας. Ἡ ἐκτίμησις ἐπομένως τῆς ἀξίας των, ἔπρεπε νὰ γίνῃ εἰς ὥρας ἐργασίας καὶ νὰ πωληθοῦν εἰς τὸ κόστος. Διὰ νὰ ἐπιτευχθῇ τοῦτο, ἔπρεπε νὰ ἀντικατασταθῇ τὸ νόμισμα καὶ ν' ἀποτελέσῃ βᾶσιν συναλλαγῶν ἡ ἐργασία. Τὰ ἐμπορεύματα τὰ ὁποῖα θὰ κατεσκεύαζεν ἕκαστος δὲν θὰ ἐξετιμῶντο τότε πλέον εἰς χρήμα, ἀλλὰ εἰς ὥρας ἐργασίας. Θὰ τὰ ἔφερε δὲ οὗτος εἰς τὸ «κεντρικὸν κατάστημα ἀνταλλαγῶν», ὅπου θὰ τὰ παρέδιδε, λαμβάνων «γραμμάτια ἐργασίας», (labour's exchange), διὰ τῶν ὁποίων θὰ ἠδύνατο νὰ παραλάβῃ ἄλλα, ἴσης ἀξίας. Οὕτω τὸ πρόβλημα θὰ ἐλύετο καὶ τὸ κέρδος θὰ κατηργεῖτο. Πρὸς τοῦτο

(1) Herkner, μνημ. ἔργον, Κεφ. Owen.

ἴδρυσεν τὴν «Τράπεζαν τῆς ἀνταλλαγῆς τῆς ἐργασίας», ἢ ὅποια φυσικὰ ἀπέτυχεν, ὅπως ἀπέτυχεν καὶ ἡ ἴδρυσις νέων κέντρων, ἢτοι ἀποικιῶν τῶν ὀπαδῶν του εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ὅπως ἦτο λ.χ. ἡ «Νέα Ἀρμονία», κλπ.

«Ἐάν ὅμως ἀπέτυχον αἱ ἀπόπειραι οὗτοι, ἐπετεύχθησαν ἐν τούτοις ἄλλα ἀξιόλογα ἀποτελέσματα τῆς δράσεώς του, ἐξ ὧν σημειοῦμεν τὰ κυριώτερα. Οὕτω περιορίσθη ἡ ἐργασία τῶν παιδιῶν, ἠλαττώθη ὁ χρόνος τῆς ἐργασίας, ἐδόθησαν καλλίτεροι μισθοὶ εἰς τοὺς ἐργάτας, κλπ. Συγχρόνως ὁ Ὀουεν ἐμερίμνησεν διὰ τὴν οἰκοδόμησιν ὑγιεινῶν κατοικιῶν εἰς τοὺς ἐργάτας του, διὰ τὴν προμήθειαν κατὰ ποσότητας εὐθηνῶν τροφίμων, διὰ τὴν καταπολέμησιν τοῦ ἀλκοολισμοῦ τῶν ἐργατῶν του, διὰ τὴν διαπαιδαγώγησιν αὐτῶν, διὰ τοὺς ἀνικάνους καὶ τοὺς ἀσθενεῖς, κλπ. Ἐν γένει ἔλαβεν καὶ ἐφήρμοσεν ὅλα ἐκεῖνα τὰ μέτρα, τὰ ὅποια ἕνα καὶ ἡμισυ αἰῶνα βραδύτερον, —δηλαδή σήμερον— ἐμελλον νὰ ἐπιδεικνύωνται ὡς κατακτήσεις τῶν ἐργατῶν» (1).

«Τῆς δράσεως ταύτης τοῦ Ὀουεν καὶ τῶν ἰδεῶν αὐτοῦ ἔλαβεν γνῶσιν ὁ κόσμος εὐρύτερον ἐκ διατριβῶν, ἐκδοθεισῶν κατὰ τὸ 1812 εἰς τὸ Νέον Λάρνακ. Ἐκ τῆς κοινωνικῆς δράσεώς του ἐξ ἄλλου ἦτο γνωστὸς εἰς εὐρυτέρους κύκλους. Συνεπεία τούτου ἤρχισαν νὰ καταφθάνουν εἰς τὰ ἐργοστάσιά του διάφοροι προσωπικότητες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπουργοί, πρεσβευταί, πρίγκηπες, δοῦκες κλπ., ἐνῶ ἐξ ἄλλου διεξήγετο ἀλληλογραφία μετὰ βασιλέων, ὅπως λ. χ. ὁ βασιλεὺς τῆς Πρωσσίας, τῆς Ὀλλανδίας κλπ., ζητούντων πληροφορίας» (2).

Συνεπεία τούτων ὁ Ὀουεν ἔφθασε νὰ πιστεύῃ, ὅτι δὲν ἦτο μακρὰν ἡ ἐποχὴ, καθ' ἣν αἱ ἰδέαι του θὰ ἐφηρμοζόντο ἀπὸ ὅλα τὰ κράτη τοῦ κόσμου, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς ἀνθρωπίνης εὐτυχίας καὶ τῆς κοινωνικῆς εὐημερίας. Ἡ παρατήρησις ὅμως τοῦ Gutz, «δὲν ἐπιθυμοῦμεν καθόλου νὰ προοδεύσουν οἱ λαοὶ καὶ νὰ εὐημερήσουν αἱ μάζαι. Πῶς τότε θὰ ἐκυριαρχοῦμεν αὐτῶν;» (3), τὸν ἔκαμε νὰ μεταβάλη γνώμην καὶ νὰ σκεφθῆ ὅτι ἦτο πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄνθρωποι μὴ θέλοντες τὴν κοινωνικὴν εὐημερίαν.

Ὡς συγγραφεὺς ὁ Ὀουεν δὲν εἶναι ἄξιος ἰδιαιτέρας προσοχῆς.

(1) Gide et Rist, μνημ. ἔργον κσφ. Owen.

(2) Gide et Rist, αὐτόθι.

(3) Herkner, μνημ. ἔργον σελ. 148.

“Ολη του ἡ ἐργασία συνίσταται εἰς φυλλάδια τινὰ καὶ λόγους, τοὺς ὁποίους ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν ἑφημερίδα τὴν ὁποίαν ἐξέδιδεν. Τὸ μᾶλλον δ’ ἐνδιαφέρον ἔργον του, ὅπερ ἄλλως τε εἶνε καὶ τὸ τελευταῖον, ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1845, ὑπὸ τὸν τίτλον «Τὸ βιβλίον τοῦ νέου ἠθικοῦ κόσμου» (The book of the new moral world). Ὑπὸ τὴν ἔποψιν ὅμως τῆς δραστηριότητος, κατέχει σπουδαιοτάτην θέσιν εἰς τὴν κίνησιν τῶν κοινωνιστικῶν ἰδεῶν, λόγῳ τῆς μεγάλης του δράσεως.

Καίτοι διὰ τῆς δράσεώς του ἐπετεύχθησαν πολλά, ἐν τούτοις αὕτη δὲν ἀπέδωκεν πᾶν ὅ,τι θὰ ἠδύνατο. Τοῦτο ὀφείλεται κυρίως εἰς τὴν ἀντίδρασιν τῶν ἄλλων βιομηχάνων, (cotton lords), καθὼς καὶ εἰς τὴν δυσμένειαν τοῦ κλήρου, λόγῳ τοῦ ὅτι ὁ Owen ἐκήρυττεν ὡς ἐσφαλεμένην πᾶσαν θρησκείαν. Ἐντεῦθεν ὀρμώμενοι μερικοὶ ὄπαδοὶ του ἐδέησε νὰ φθιάσουν καὶ μέχρις ἀθεΐας. Πρᾶγμα ποῦ εἶχε ὡς συνέπειαν νὰ δοκιμάσῃ πολλὰς πικρίας, ἀκόμη καὶ προσβολάς, εἰς βαθὺν ἤδη γῆρας εὐρισκόμενος ὁ διδάσκαλός των.

Αὐτὰ ἐν ὀλίγοις περὶ τοῦ ἀνησύχου αὐτοῦ πνεύματος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ἰδέας του.

4. Σαιν—Σιμόν.

Μεταξὺ ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐνωρίτατα ἀντελήφθησαν τὰς ἀτελείας τοῦ φιλελευθέρου οἰκονομικοῦ συστήματος, ποῦ ἐπεκράτησεν, ὅπως εἶπαμεν ἤδη, μετὰ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1789, ὑπῆρξεν καὶ ὁ κόμης Σαιν—Σιμόν, (Saint—Simon). Οὗτος ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1760 ἐξ εὐγενοῦς Γαλλικῆς οἰκογενείας. Τὸ ἀνήσυχον πνεῦμα του ἀνεράνη πολὺ ἐνωρίς. Ἦδη εἰς ἡλικίαν δέκα ἕξ ἐτῶν, μετέσχεν ὡς ἀξιωματικὸς εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα τῶν Ἀμερικανῶν, ὑπὸ τὸν Οὐάσιγκτων. Ἐπανελθὼν εἰς τὴν πατρίδα του κατώρθωσε ν’ ἀποκτήσῃ μεγάλην περιουσίαν διὰ κερδοσκοπικῶν συνδυασμῶν, τὴν ὁποίαν ὅμως ταχέως ἐσπατάλησεν εἰς ἄτακτον βίον καὶ κατέληξεν εἰς ἐσχάτην πενίαν. «Διεξῆγε ταύτοχρόνως ἐμπορικὰς ὑποθέσεις, διασκεδάσεις, ταξείδια καὶ μελέτην τῶν ἐπιστημῶν».

Συνέγραψε διάφορα ἔργα, εἰς τὰ ὁποῖα διετύπωσεν τὰς ἰδέας του πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος. Κυριώτερα ἐκ τούτων εἶνε : «Ἡ ἀναδιοργάνωσις τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας» (1814), τὸ «Βιομηχανικὸν σύστημα», «Ἡ πολιτικὴ» καὶ τελευταῖόν του «Ὁ νέος Χριστιανισμός», (1825).

Κατὰ τὸ 1819 δι’ ἐνὸς φυλλαδίου ὑπὸ τὸν τίτλον : «Ὁ ὄργανος τῆς», (L’organisateur), προσήλκυσε τὸ γενικώτερον ἐνδιαφέρον, διὰ

τοῦ ζητήματος τὸ ὁποῖον ἔθετε· «Ὑποθέσωμεν, ἔλεγεν, ὅτι ἡ Γαλλία χάνει αἰφνηδίως 3.000 ἐκ τῶν καλλιτέρων ἐπαγγελματιῶν της : Λογίων, καλλιτεχνῶν, βιομηχάνων, τραπεζιτῶν, μηχανικῶν, κλπ. (ἐξακολουθεῖ ἀριθμῶν τὰ κυριώτερα ἐπαγγέλματα), ἀνὰ 50 ἐξ ἐκάστου ἐπαγγέλματος. Συγχρόνως δὲ 30.000 αὐλικούς, πρίγκηπας, κτηματίας, τιτλούχους, κλπ. μὴ ἐργαζομένους. Ποῖον ἐκ τῶν δύο θ' ἀποτελοῦσε μεγαλυτέραν ζημίαν ; Ἡ ἀπώλεια τῶν ἐπαγγελματιῶν ἢ τῶν 10πλασίως περισσοτέρων τιτλούχων ;» Καὶ προχωρῶν κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ μεγαλυτέρα ζημία θὰ ὑπῆρχεν ἀναμφιβόλως εἰς τὴν πρώτην περίπτωσιν, διότι οἱ τιτλοῦχοι ἠδύνατο εὐκόλως ν' ἀντικατασταθοῦν.

Τὸ γεγονός τοῦτο ὁμῶς, ἔλεγεν, δὲν ἐλαμβάνετο καθόλου ὑπ' ὄψιν. Διὰ τοῦτο ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθῇ ὁ ὀργανωτής, (L'organisateur), ὁ ὁποῖος θ' ἀνελάμβανε νὰ μεταρρυθμίσῃ τὴν κοινωνίαν καὶ νὰ ὀργανώσῃ τὴν ζωὴν ἐπὶ νέων βάσεων. Τὴν διεύθυνσιν τῆς κοινωνίας θὰ ἔπρεπε κατ' αὐτὸν ν' ἀναλάβουν οἱ βιομήχανοι, (industriels).

Διὰ τῆς λέξεως δὲ αὐτῆς ἐννοοῦσεν ὄχι μόνον τοὺς πραγματικοὺς βιομηχάνους, ἀλλὰ ὅλους τοὺς ἐργαζομένους. Τότε θὰ καθίστατο δυνατὸν νὰ ἐφαρμοσθῇ ἡ Χριστιανικὴ ἐντολὴ τῆς ἀγάπης, νὰ βελτιωθῇ ἡ θέσις τῶν ἐργαζομένων καὶ νὰ καλλιτερευθῇ ἡ ἀνθρωπότης.

Ἐκτὸς αὐτῶν αἱ ἄλλαι ἰδέαι τοῦ Σαιν—Σιμόν, αἵτινες εἶνε ἐγκατεσπαρμέναι εἰς τὰ διάφορα ἔργα του, δύνανται νὰ συνοψισθοῦν εἰς τὰς κατωτέρω, τὰς ὁποίας εὐρίσκομεν διατυπωμένας εἰς τὸ ὑπόμνημα, τὸ ὁποῖον ὑπέβαλον οἱ μαθηταί του Ἄνφαντέν, (Anfantin), καὶ Μπαζάρ, (Bazard), κατὰ τὸ 1830, εἰς τὸν πρόεδρον τοῦ κοινοβουλίου, πρὸς ἀπόκρουσιν κατηγορίας, ὅτι ὁ Σαινσιμονισμὸς ἐκήρυττε «τὴν κοινότητα τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν γυναικῶν» (1).

Συμφώνως πρὸς τὸ ὑπόμνημα τοῦτο, «οἱ Σαινσιμονισταὶ ἀπορρίπτουν τὴν ἴσην διανομὴν τῆς ἰδιοκτησίας, διότι τοῦτο θὰ ἐπροκαλοῦσεν μεγαλυτέραν ἀδικίαν καὶ ἀγανάκτησιν ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἐπροκάλεσεν ἡ γενομένη διὰ τῆς κατακτήσεως. Πιστεύουν εἰς τὴν ἀνισότητα, τὴν ὁποίαν θεωροῦν ἀπαραίτητον διὰ τὴν κοινωνικὴν τάξιν. Ἀπορρίπτουν τὴν κοινοκτημοσύνην, διότι τοῦτο ἀποτελεῖ προσβολὴν κατὰ τῶν ἠθικῶν νόμων. Ἀπαιτοῦν ὁμῶς τὴν κατάργησιν ὅλων τῶν ἐκ γεννήσεως

(1) Παρατίθεται ἐν σχετικῶς εὐρείᾳ περιλήψει παρὰ Herkner, μνημ. ἔργον, κεφ. περὶ Σαιν·Σιμόν.

προνομίων, καὶ ἰδίως τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος, τὸ ὁποῖον καταδικάζει εἰς τὴν ἀμάθειαν, τὴν ἀεργίαν, τὴν ἀνηθικότητα καὶ τὴν ἀθλιότητα. Ἀρνοῦνται τὸν ἐλεύθερον ἀνταγωνισμόν καὶ ἐν γένει τὰς φιλελευθέρους ἰδέας ὡς βάσιν ὀργανώσεως, καὶ θέλουν νὰ συνενωθοῦν εἰς μίαν κοινωνικὴν βάσιν ὅλα τὰ ὄργανα τῆς ἐργασίας, τὰ ἐδάφη καὶ τὰ κεφάλαια, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν σήμερον χωριστὰς ἰδιοκτησίας καὶ νὰ ἐκμεταλλεύωνται ὑπὸ τῆς κοινωνίας, (κοινότητος), κατὰ μίαν ἱεραρχικὴν τάξιν» (1). «Ὅσον ἀφορᾷ τὰς γυναῖκας, «παραδέχονται ὅτι ὁ Χριστιανισμὸς τὰς ἠλευθέρωσεν ἀπὸ τὴν δουλείαν. Εὐρίσκουν ὅμως ὅτι ἡ ἀνάπτυξις των καθυστερεῖ ἀκόμη καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀναδειχθοῦν, χωρὶς νὰ θιγῇ ὅμως ὁ ἱερός θεσμὸς τοῦ γάμου. Ἐν ὀλίγοις ἔπρεπε νὰ τεθῆ τέρμα εἰς τὴν ἐπαίσχυντον ἐκείνην καπηλείαν, ἡ ὁποῖα ὑπὸ τὸ πρόσχημα τοῦ γάμου ἀποτελεῖ νόμιμον πορνείαν, διότι ἐπιτρέπει τὴν σύνδεσιν τῆς ἀφοσιώσεως μετὰ τοῦ ἐγωῖσμοῦ, τῆς γνώσεως μετὰ τῆς ἀμάθειας, τῆς δυνάμεως μετὰ τῆς ἀδυναμίας», κλπ. (2).

Νομίζομεν περιττὸν νὰ συνεχίσωμεν, δεδομένου ὅτι ὁ ἐνδιαφερόμενος διὰ περισσοτέρας πληροφορίας δύναται νὰ καταρύγη εἰς τὰ μνημονευόμενα ἔργα, μεταφρασμένα ἄλλως τε εἰς τὴν Ἑλληνικὴν.

Αὐταὶ ἐν ὀλίγοις ὑπῆρξαν αἱ κεντρικαὶ γραμμαὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Σαινσιμονισμοῦ, τοῦ ὁποῖου ὁπαδοὶ ὑπῆρξαν μερικοὶ ἐκ τῶν διασημοτέρων ἀνδρῶν τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τῆς Γαλλικῆς ζωῆς. Ἐκ τούτων ἀναφέρομεν ἔδῳ τοὺς : Α. Τιερὺ (Α. Thierry), Αὔγουστον Κόντ (Α. Comte), τὸν μετέπειτα φιλόσοφον τοῦ θετικισμοῦ, Β. Μπουσιέ (Β. Buchez), Λερού (Leroux), Μπλανκί (Blanqui), Μ. Σεβαλιέ (Μ. Chevalier), Ντὲ Λεσσέψ (De Lesseps), τὸν κατόπιν ἐπιχειρηματίαν τῆς διώρυγος τοῦ Σουέζ, κλπ.

Ἄξιον σημειώσεως εἶνε ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ ἄνδρες οὗτοι, μετὰ τὴν διάλυσιν τῶν Σαινσιμονιστικῶν κοινοτήτων, ἔλαβον ἐνεργὸν μέρος εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τῆς Γαλλίας καὶ ἀνεμίχθησαν εἰς μεγάλας ἐμπορικὰς καὶ βιομηχανικὰς ἐπιχειρήσεις, παίξαντες σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν οἰκονομικὴν ζωὴν τοῦ 19ου αἰῶνος. «Διότι διεΐδον οὗτοι ἔκτοτε, λέγει ὁ Κάρολος Ρίστ, τὴν σπουδαίαν θέσιν, τὴν ὁποῖαν

(1) Συνεπεῖς πρὸς τὰς ἰδέας των ταύτας οἱ Σαινσιμονισταὶ εἶχον ἰδρύσει ἰδικὰς των ὀργανώσεις, (κοινότητος), ἐνθα ἔζων κατὰ τὸ ἀνωτέρω σύστημα.

(2) Herkner, αὐτόθι.

ᾧφειλεν νὰ καταλάβῃ ἢ βιομηχανία καὶ αἱ τράπεζαι εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν».

5. Κάρολος Φουριέ.

Ἐτερος πρωτότυπος διδάσκαλος κοινωνιστικῶν ἰδεῶν κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὑπῆρξεν ὁ Γάλλος Κάρολος Φουριέ, (Fourier). Οὗτος ἐγεννήθη κατὰ τὸ 1772 καὶ ἐξήσκησεν κατ' ἀρχὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦ ἐμποροῦπαλλήλου, ἢ ὅπως ὁ ἴδιος ἔλεγεν, τοῦ «κλητῆρος ἐμπορικοῦ καταστήματος». Βραδύτερον ἐγένετο μικρὸς εἰσοδηματίας. Τὸ πρῶτόν του ἔργον ἔγραψε κατὰ τὸ 1808, ὑπὸ τὸν τίτλον «αἱ τέσσαρες κινήσεις», τὸ δὲ τελευταῖον του κατὰ τὸ 1836, ὑπὸ τὸν τίτλον «ἡ ψευδὴς βιομηχανία». Ἐν καὶ ἦτο σύγχρονος τοῦ Ὀουεν, ἐν τούτοις δὲν εἶχε καμμίαν ἐπαφὴν μετ' αὐτοῦ καὶ ἠκολούθησεν ἰδίαν ὁδόν, ὑποδείξας νέον σύστημα πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Αἱ κυριώτεραι ἰδέαι καὶ διδασκαλῖαι του συνοψίζονται εἰς τὰ ἑξῆς : «Εἰσήγησις πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τῆς κοινωνίας, καθ' ἣν αὕτη ᾧφειλε νὰ διαιρεθῇ εἰς φάλαγγας. Ἐκάστη φάλαγξ θὰ ἦτο εἶδος μετοχικῆς ἐταιρείας καὶ θὰ περιελάμβανε περίπου 1600 μέλη ἢ 400 οἰκογενείας. Θὰ ἐγκαθίστατο δὲ αὕτη ἐν μέσῳ ἀγροτικῆς ἐκτάσεως ἐκ 400 περίπου στρεμμάτων γῆς, ὅπου θὰ ἀνεγείρετο μεγίστη οἰκοδομὴ πρὸς κατοικίαν τῶν μελῶν. Αὕτη θ' ἀπετέλει τὸ Φαλαγγεῖον καὶ θὰ ἦτο ἐφωδιασμένη μὲ ὅλας τὰς ἀναγκαίας βιομηχανικὰς ἐγκαταστάσεις, πρὸς παραγωγὴν πάντων τῶν χρησίμων εἰς τὰ μέλη τῆς εἰδῶν. Συγχρόνως θὰ ὑπῆρχον ἐκεῖ συσσίτια, ἀναγνωστήρια, μουσικὴ, θέατρον, κλπ. καθὼς καὶ πᾶσα σχετικὴ ἐλευθερία. Οἱ κάτοικοι θὰ εἰργάζωντο ἀναλόγως τῆς εἰδικότητός των, θὰ ἠδύνατο δὲ ἕκαστος νὰ καταλάβῃ καὶ ὀλόκληρον διαμέρισμα. Ἐπίσης θὰ ἠδύνατο νὰ τρώγῃ μόνος, ἂν δὲν ἤθελεν νὰ μετάσχη τοῦ συσσιτίου. Θὰ ὑπῆρχε τροφὴ πέντε ἐν ὄλῳ κατηγοριῶν, (τάξεων), καὶ μιᾶς ἐπὶ πλέον δωρεάν. Μεταξὺ ξενοδοχείου καὶ Φαλαγγείου ἡ διαφορὰ θὰ ὑπῆρχεν εἰς τὸ ὅτι τὸ τελευταῖον δὲν θὰ ἦτο διὰ τοὺς πλουσίους μόνον. Ἡ συνάντησις, οὕτω, ὄλων τῶν κατοίκων τοῦ Φαλαγγείου εἰς μίαν καὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν, δὲν θὰ ἦτο τυχαία, ὅπως εἰς τὰ ἐστιατόρια, ἀλλὰ φιλική, ἐνδιαφέρουσα, ὑπὸ τὴν αὐτὴν στέγην. Θὰ ἀναπτύσσοντο οὕτω γνωριμίαι καὶ σχέσεις καὶ συνεπῶς θὰ ἐδημιουργεῖτο νέα ζωὴ, ἀπηλλαγμένη τῶν ἐλαττωμάτων καὶ τῶν ἀδικιῶν τῆς κοινωνίας. Ἡ οἰκονομία θὰ ἦτο κλειστὴ εἰς τὸ Φαλαγγεῖον, διότι τοῦτο θὰ παρήγα-

γεν ὅτι θὰ ἐχρειάζετο πρὸς κατανάλωσιν, καὶ θὰ κατηνάλω-
νεν, ὅτι θὰ παρήγαγεν. Συνεπῶς μὲ τὰς πλέον μικρὰς δαπά-
νας θὰ ἐξησφάλιζεν εἰς τὰ μέλη του πᾶσαν ἄνεσιν. Τὰ περισ-
σεύματα θ' ἀντηλλάσσοντο».

Ἀπὸ κοινωνικῆς ἀπόψεως, λόγῳ τῆς καθημερινῆς ἐπαφῆς τῶν
κατοίκων μεταξύ των, θὰ ἀνεπτύσσοντο εὐγενῆ αἰσθήματα καὶ καλαὶ
σχέσεις, οὕτω δὲ θὰ ἐπετυγχάνετο ἡ ἀλληλεξυπηρέτησις κατὰ ἱκανο-
ποιητικὸν τρόπον, καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐξελλίσσοντο πρὸς τὴν τελειο-
ποίησιν. Αἱ γυναῖκες θὰ ἦσαν κοιναί, διότι ὁ διδάσκαλος εἶχεν ὡς
δόγμα, ὅτι «ὄλα τὰ πάθη, ὅπως καὶ ὄλα τὰ ἐνστικτα, ἦσαν καλὰ
καὶ ἐπιθυμητὰ παρὰ τοῦ Θεοῦ», κατὰ τὴν φροῶσιν του (1). Φόβος
ὑπερπληθυσμοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχεν. Ἐφ' ἐνός διότι ἡ εὐζωΐα εὐνοεῖ τὴν
ἀτεκνίαν καὶ ἂφ' ἑτέρου διότι «αἱ γυναῖκες συνερχόμεναι μετὰ πολλῶν,
ἀποφρεύουσι τὴν μητρότητα».

Ἐκ τῆς ἐργασίας τῶν μελῶν ἡ ἐταιρία θὰ εἶχε καὶ κέρδη, ἡ διά-
θεσις τῶν ὀποίων θὰ ἐγίνετο ὡς ἑξῆς: 4]12 θὰ διετίθεντο διὰ τὸ κε-
φάλαιον, 5]12 διὰ τὴν ἐργασίαν καὶ 3]12 διὰ τὸ τάλαντον.

Περαιτέρω ὁ Φουριέ ἔδωκεν λεπτομερείας τινὰς περὶ τοῦ τρόπου
τῆς ἐργασίας τῶν μελῶν τοῦ Φαλαγγείου καὶ ὠμίλησεν μὲ ἐμπειρίαν
καὶ διορατικότητα διὰ τὰ οἰκονομικὰ ἀποτελέσματα καὶ πλεονεκτήματα
τοῦ κοινοῦ βίου. Τὴν διαπίστωσιν ταύτην δυνάμεθα νὰ κάμωμεν σή-
μερον, κατὰ τὸν αἰῶνα τῆς προόδου καὶ τοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως τοῦλά-
χιστον διαφημίζεται, καθ' ὃν τὰ πλεονεκτήματα ταῦτα ἔχουν ἐξασφα-
λισθεῖ κατὰ μεγάλην ἀναλογίαν, εἰς τὰ μεγάλα ξενοδοχεῖα τῆς Εὐρώ-
πης καὶ τῆς Ἀμερικῆς, ἰδίως τῆς τελευταίας. Ἐβεβαίωσεν δὲ ὅτι τὸ
σύστημα αὐτὸ ζωῆς θὰ εἶχε τοιαύτην ἐξέλιξιν, ὥστε θὰ ἔφθανεν μίαν
ἡμέραν «νὰ γλυκάνη τὰς ἀλμυρὰς θαλάσσας, νὰ λυώσῃ διὰ
παντὸς τοὺς πάγους τῶν Πόλων, νὰ δημιουργήσῃ νέα γένη
ζώων, νὰ μᾶς συνδέσῃ μὲ ἄλλους πλανήτας», κλπ. (2) καὶ οὕτω
νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν εὐημερίαν καὶ τὴν εὐτυχίαν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα.

Αὐτὰ ἐν γενικαῖς γραμμαῖς μᾶς ἐδίδαξεν ὁ Φουριέ. Ἄξιον ση-
μειώσεως δὲ εἶνε, ὅτι εἶχε πολυαρίθμους μαθητὰς, οἵτινες προσεπάθη-
σαν νὰ πραγματοποιήσουν τὰς ἰδέας τοῦ διδασκάλου των, ἰδρύοντες
Φαλαγγεῖα εἰς τὰς Ἑνωμένας Πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς. Ἰδίως κατὰ
τὸ 1841—44 ἐσχηματίσθησαν περίπου 46 ἀποικίαι, κατὰ τὰς διδασκα-
λίας τοῦ Φουριέ, ἐξ ὧν μία ἔτυχε τῆς προσοχῆς καὶ ἐπιφανῶν Ἀμερι-

(1) Gide et Rist, μνημ. ἔργον, κεφ. Φουριέ.

(2) Gide et Rist, αὐτόθι.

κανῶν, καθὼς λ. χ. ὁ διαπρεπὴς συγγραφεὺς Channing, κλπ., αἱ ὁποῖαι ὅμως ἐναυάγησαν ὄλαι, ὅπως ἦτο φυσικόν.

Ἐκ τῶν ἐν Γαλλίᾳ μαθητῶν του ἄξιοι ἰδιαιτέρας μνείας εἶνε κυρίως ὁ Βίκτωρ Κονσιντεράν, (V. Consideran), ὅστις ἔπαιξεν σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1848. Οὗτος ἀνέπτυξε τὰς θεωρίας τοῦ διδασκάλου^α του περισσότερο εἰς τὸ ὑπὸ τὸν τίτλον «Κοινωνικὴ θεωρία» (1834—1844), ἔργον του. Καὶ κατόπιν ὁ Ἄνδρέας Γκοντέν, (Andrée Godin), ὅστις ἐργαζόμενος ἐπὶ τῶν βάσεων τῆς διδασκαλίας τοῦ Φουριέ, ἴδρυσεν τὸ περίφημον Φαμιλιστέρ (Familistère). Ἦτο δὲ τοῦτο, ὡς γνωστόν, εἶδος βιομηχανικοῦ ὀργανισμοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μετεῖχον οἱ ἐργάται, διανεμόμενοι τὰ κέρδη κατὰ τὰς ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ὑποδειχθείσας ἀναλογίας.

6. Πέτρος Προυντῶν.

Ὡς τελευταῖον τῆς σειρᾶς τῶν διδασκάλων-προδρόμων τοῦ κοινωνισμοῦ, τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, οἵτινες ἀνέπτυξαν πρωτοτύπους κοινωνιστικὰς θεωρίας, δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν τὸν Π. Προυντῶν (Proudhon). Οὗτος ἐγεννήθη εἰς τὸ Μπεζασὸν (Besançon) τῆς Γαλλίας κατὰ τὸ ἔτος 1809, ἀπὸ πατέρα ζυθοπώλην τὸ ἐπάγγελμα. Εὐρεθεὶς δὲ ὑποχρεωμένος ν' ἀναζητήσῃ ἐνώρις τρόπον ζωῆς, ἐγένετο κατ' ἀρχὴν διορθωτὴς τυπογραφείου, κατόπιν τυπογράφος διὰ λογαριασμόν του, καὶ τέλος δημοσιογράφος καὶ συγγραφεὺς. Εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν κοινωνιστικῶν ἰδεῶν κατέχει σημαίνουσαν θέσιν, ἀφ' ἑνὸς λόγῳ τῶν τολμηρῶν, διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοῦλάχιστον, μεταρρυθμιστικῶν του σιεδίων, καὶ ἀφ' ἑτέρου λόγῳ τῆς παρρησίας καὶ τοῦ σθένους, μετα τοῦ ὁποίου ἠπερήσπιζε τὰς ἀπόψεις του. Θεωροῦμεν περιττὸν νὰ εἴπωμεν καὶ ἐδῶ ὅτι αὐταὶ ἐθεμελιοῦντο ἐπὶ τῆς πλάνης, διότι περὶ τούτου ὠμίλησαν ἤδη πολλοί.

Ἐπῆρξεν ἓνας ἀξιόλογος αὐτοδίδακτος, ὅπως λέγει ὁ Herkner, καὶ ἔγραψε πλῆθος ἔργων, τὰ ὁποῖα ἐκδοθέντα εἰς τὰ «ἅπαντά του», κατὰ τὸ 1867—70 ἀπετέλεσαν 26 τόμους. Εἰς ταῦτα ἠσχολήθη μὲ τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα καὶ ἀνέπτυξε τὰς ἰδέας του πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Τὸ πρῶτον του ἔργον ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1840, ὑπὸ τὸν τίτλον : «Τί εἶνε ἰδιοκτησία», εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιτίθεται κατὰ τοῦ θεσμοῦ τούτου, ἅπαντῶν ὅτι «ἡ ἰδιοκτησία εἶνε κλοπή». Ἐπεξηγῶν δὲ τὴν φράσιν του ταύτην, ἔλεγεν ὅτι κατέληξεν εἰς τὸ συμπέρασμα τοῦτο, «διότι ἡ ἰδιοκτησία παρέχει εἰς τὸν ἰδιοκτῆτην δικαίωμα εἰσπράξεως ἐσόδων χωρὶς νὰ ἐργάζεται. Τὸ εἰσόδημα τοῦτο ἔχει διὰ

φορα ὀνόματα: λέγεται μίσθωμα, ἐνοίκιον, τόκος, προμήθεια, μεσιτεία, κέρδος, προνόμιον, δῶρον κλπ. Οὔτε ἡ γῆ ὁμῶς, οὔτε τὰ κεφάλαια δύνανται νὰ παράγουν ἄνευ ἐργασίας. Ὁ ἰδιοκτήτης ἐπομένως ὁ ὁποῖος ζητεῖ ἀντάλλαγμα ὡς ἀντίτιμον τῆς ἐργασίας τοῦ ἐργαλείου του ἢ τῆς παραγωγικῆς δυνάμεως τοῦ ἐδάφους του, πλανᾶται, καὶ λαμβάνων τοῦτο διαπράττει κλοπὴν».

Πέριξ τῆς κεντρικῆς αὐτῆς γραμμῆς τῶν ἰδεῶν του ἐγράφη ὀλόκληρον τὸ βιβλίον του. Εἰς ἕτερον ἔργον του βραδύτερον ἐκδοθέν, μᾶς ἔδωσεν τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος διὰ τῆς ὁποίας «θά... ἐξηφανίζετο τὸ κέρδος καὶ ὁ τόκος, θὰ ἐξησφαλίζετο ἢ δωρεὰν χρησιμοποίησις τῶν κεφαλαίων καὶ θὰ ἐπήρχετο ἢ συγχώνευσις τῶν τάξεων καὶ ἡ κατάργησις τοῦ κληρονομικοῦ δικαιώματος».

Ἡ λύσις αὕτη συνίστατο εἰς τὴν ἀντικατάστασιν τοῦ νομίσματος καὶ τὴν ἰδρυσιν Τραπεζῆς Ἀνταλλαγῆς, ἡ ὁποία θὰ ἐξέδιδε τὰ «γραμμάτια ἀνταλλαγῆς» καὶ θὰ ἐλειτούργει κατὰ τὸν ὑποδεικνυόμενον ὑπ' αὐτοῦ τρόπον, ὁ ὁποῖος δὲν μᾶς ἐνδιαφέρει ἐδῶ, διότι ἀνάγεται μᾶλλον εἰς τὴν σφαιρὰν τῶν οἰκονομικῶν θεωριῶν. Ἀρκεῖ νὰ σημειωθῆ, ὅτι ἡ βάσις ἀπ' ἧς ἀνεχώρει ἦτο ἐσφαλμένη, ὅπως συνέβη καὶ μετὸν πρὸ αὐτοῦ δράσαντα Ὁουεν, ὁ ὁποῖος ἐφήρμοσεν παραπλήσιόν τι σχέδιον, τὸ ὁποῖον ὡσαύτως ἀπέτυχεν. Ἐπίσης ἐνδιαφέρον εἶνε νὰ προσθέσωμεν, ὅτι κυριαρχοῦσα ἰδέα εἰς τὸ ἔργον του εἶνε ἡ ἐξυπηρέτησις τῆς δικαιοσύνης. Θὰ ἐπραγματοποιήτο δὲ αὕτη εἰς μὲν τὸν οἰκονομικὸν βίον διὰ τῆς καταργήσεως τῆς προόδου, δηλαδὴ τοῦ ἄνευ ἐργασίας κέρδους, εἰς δὲ τὸν πολιτικὸν διὰ τῆς ἀναρχίας καὶ τῆς ἀχρηστεύσεως τῆς κυβερνήσεως.

Τὸ τελευταῖον ἔργον τοῦ Προυντὼν ἐξεδόθη κατὰ τὸ 1865 ὑπὸ τὸν τίτλον: «ἡ πολιτικὴ ἰκανότης τῶν ἐργατικῶν τάξεων». Κρινόμενος ἀπὸ τὸ σύνολον τοῦ ἔργου του ὁ Προυντὼν, δύναται νὰ καταχθῆ μᾶλλον εἰς τοὺς ἀναρχικούς. Μᾶς ἐβεβαίωσεν ἄλλως τε ὁ ἴδιος περὶ αὐτοῦ πλέον ἢ ἄπαξ. «Εἴμεθα ὅθεν καὶ τὸ διακηρύσσομεν συχνά», ἔλεγεν, «ἀναρχικοί». (Γενικὴ ἰδέα τῆς ἐπαναστάσεως, σελ. 196) (1). Καὶ ἄλλαχού: «Ἐλευθερία, ἰδοὺ τὸ σύστημά μου. Ἐλευθερία τοῦ τύπου, τῆς ἐργασίας, τοῦ ἐμπορίου, τοῦ ἀνταγωνισμοῦ, τῆς παιδείας, τῆς συνειδήσεως· ἐλευθέρα διάθεσις τῶν καρπῶν τῆς γῆς, τῆς ἐργασίας καὶ τῆς βιομηχανίας· ἐλευθερία ἀπόλυτος, ἐλευθερία ἐπ' ἄπειρον. ἐλευθερία παντοῦ καὶ πάντοτε». (Ἐκκλησις πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς τοῦ Σηκου-

(1) Παρὰ Gide et Rist, μνημ. ἔργον σ. 374.

άννα) (1). Ἐν τούτοις εἶχεν καὶ ἀστικάς ἰδέας, αἱ ὅποια φαίνονται κυρίως εἰς τὴν ὑπὲρ τοῦ θεισμοῦ τῆς οἰκογενείας συνηγορίαν του καὶ τὴν κατὰ τοῦ Φουριεῖ ἐπίθεσίν του, τὸν ὅποιον ἀπεκάλει «ἐκπορνευτὴν τῶν πάντων». Διὰ τὰς ἰδέας του ταύτας ὁ Μὰρξ τὸν ἀπεκάλεσεν «μικρὸν ἀστόν». Ἀλλὰ καὶ κοινωνιστικῶν ἀντιλήψεων δὲν στερεῖται, αἱ ὅποια ἐκδηλοῦνται καὶ εἰς ἄλλα μὲν σημεῖα, ἀλλὰ κυρίως εἰς τὴν κατὰ τοῦ θεισμοῦ τῆς ἰδιοκτησίας ἐπίθεσίν του.

Τοσαῦτα καὶ περὶ τοῦ Προυντῶν, μὲ τὸν ὅποιον κλείομεν τὴν παρένθεσίν μας περὶ τῶν προδρομῶν τοῦ συγχρόνου κοινωνισμοῦ.

(1) Παρὰ Gide et Rist, μνημον. ἔργ. σ. 561.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Δ΄.

ΟΙ ΙΔΡΥΤΑΙ ΤΟΥ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΣΜΟΥ

1. Γενικά.

Εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον ἐξεθέσαμεν δι' ὀλίγων τὰ κατὰ τοὺς προδρόμους, ὅπως κατὰ τὴν ἀντίληψίν μας ὀφείλουν γ' ἀποκληθῆναι, τοῦ κοινωνισμοῦ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ἢ τοὺς πρώτους διδασκάλους αὐτοῦ εἰς τὸν νεώτερον βίον. Ἐπίσης ἀνεφέραμεν ἀποσπάσματα ἀπὸ τὰ μᾶλλον οὐσιώδη καὶ βασικά σημεῖα τῶν προτάσεων καὶ τῶν διδασκαλιῶν αὐτῶν πρὸς λύσιν τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος.

Ἦδη θὰ παραθέσωμεν στοιχεῖα καὶ πληροφορίας τινὰς περὶ τῶν κυρίως ἰδρυτῶν τοῦ συγχρόνου κοινωνισμοῦ. Διότι εἶνε μὲν ἀληθὲς ὅτι ἐκτὸς τῶν χαρακτηρισθέντων ὡς προδρόμων, τοὺς κυριωτέρους τῶν ὁποίων ἐμνημονεύσαμεν ἤδη, ὑπῆρξαν καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι τῶν κοινωνιστικῶν θεωριῶν, παραλλήλως πρὸς ἐκείνους ἢ καὶ ἐπιτυχέστερον αὐτῶν ἀναπτύξαντες τὰς θεωρίας των. Ἄλλ' εἶνε ἔξ ἴσου ἀληθὲς ἐπίσης, ὅτι οἱ περισσότεροι τοῦλάχιστον ἐκ τῶν ἄλλων αὐτῶν, ὑπῆρξαν μαθηταὶ τῶν πρώτων, ἐκπορευθέντες ἀπὸ τὰς σχολὰς των. Ἐστεροῦντο δὴλα δὴ πρωτοτυπίας καὶ συνεπῶς δὲν παρουσιάζουν τίποτε τὸ ἄξιον ἰδιαιτέρας προσοχῆς, μολονότι ἢ δραῖσις τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξαν τινὲς ἐξ αὐτῶν ἦτο μεγαλυτέρα τῆς τῶν διδασκάλων των.

Ὅλοι ἐν τούτοις ἐκεῖνοι, τοὺς ὁποίους ἐχαροκτηρίσαμεν ἀνωτέρω ὡς προδρόμους, μετὰ τοῦ πλήθους τῶν μαθητῶν αὐτῶν, ἐπεσκιάσθησαν καὶ παρεμερίσθησαν συντόμως, καὶ συνεπῶς ἀνήκουν πλέον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ κοινωνικοῦ ζητήματος, διότι ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν της ἢ ἰσχυρὰ μὲν, πλὴν νοσηρὰ καὶ ἀνώμαλος φυσιογνωμία τοῦ Καρόλου Μάρξ (Marx). Διότι ὁ Κ. Μάρξ, ὁμοῦ μετὰ τοῦ ὁμοεθνοῦς, ἀχωρίστου φίλου, πιστοῦ διὰ βίου συνεργάτου καὶ οἰκονομικοῦ χορηγοῦ του Φ. Ἐγκελς, ἀνέπτυξαν μεγάλην πνευματικὴν καὶ πρακτικὴν δραῖσιν, ἐπρόσθεσαν πολλὰ νέα πράγματα εἰς τὰς κοινωνιστικὰς θεωρίας καὶ ἔδωσαν νέαν κατεύθυνσιν εἰς τοὺς κοινωνικοὺς ἀγῶνας. Διὰ τοὺς

λόγους αὐτοὺς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἀδιστακτως, ὅτι οἱ Μάρξ καὶ Ἐγκελς εἶνε ἰδρυταὶ τοῦ συγχρόνου κοινωνισμοῦ. Ἐπιπλέον δὲ ὅτι αἱ κοινωνιστικαὶ ἰδέαι τῆς ἐποχῆς μας προέρχονται ἀπὸ τὰ διδάγματα τῆς σχολῆς αὐτῶν καὶ τῶν συνεργατῶν των, καθὼς καὶ τῶν συνεχιστῶν τοῦ ἔργου των νεωτέρων διδασκάλων καὶ συγγραφέων.

Τοῦ γεγονότος τούτου εἶχον σαφῆ ἐπίγνωσιν οἱ Μάρξ καὶ Ἐγκελς. Ἄλλωστε αὐτὸ ἐπεδίωξαν δι' ὅλων τῶν μέσων καὶ τῶν δυνάμεων των οἱ ἴδιοι. Προκύπτει δὲ τοῦτο καὶ ἐξ ἄλλων μὲν ἐνδείξεων, ἀλλὰ κυρίως ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ὅλοι οἱ πρὸ αὐτῶν δράσαντες διδάσκαλοι καὶ κήρυκες τῶν κοινωνιστικῶν ἰδεῶν, ἐχαρακτηρίσθησαν παρὰ τούτων ὡς «οὐτοπισταὶ» καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς διδασκαλίας των ἀπεκλήθη «οὐτοπιστικὸς σοσιαλισμός». Διὰ νὰ καταστῆ μάλιστα πλέον σαφῆς ἡ διάκρισις τῆς ἰδικῆς των διδασκαλίας ἀπὸ τὴν τῶν προηγηθέντων αὐτῶν «οὐτοπιστῶν», ἀπεκλήθη αὕτη «ἐπιστημονικὸς σοσιαλισμός», βραδύτερον δὲ ἔλαβε καὶ τὸ ὄνομα «Μαρξισμός».

Βεβαίως καὶ ἀναμφισβητήτως ἡ διδασκαλία τῶν Μάρξ καὶ Ἐγκελς δὲν εἶνε πρωτότυπος εἰς ὅλα της τὰ σημεῖα. Διότι πλεῖστα ἀπὸ τὰ κηρύγματά της περιλαμβάνονται εἰς τὸ πνευματικὸν περιεχόμενον τοῦ «οὐτοπιστικοῦ σοσιαλισμοῦ» καθὼς καὶ ἄλλων διδασκαλιῶν, τὰς ὁποίας θὰ μᾶς δοθῆ ἡ εὐκαρία νὰ σημειώσωμεν βραδύτερον. Ἐπομένως οὗτοι δὲν ἔπραξαν τίποτε ἄλλο, ἢ ἀπὸ τὸ νὰ τὰ υἱοθετήσουν. Δὲν εἶνε ὅμως δυνατὸν ν' ἀρνηθῶμεν, ὅτι οὗτοι συνεπλήρωσαν ταῦτα κατὰ πολὺ, καὶ προσέδωσαν εἰς ταῦτα σημαντικὴν ὥθησιν καὶ εὐρύτητα καὶ ἔκτασιν. Πράγματι δι' αὐτῶν ὁ κοινωνισμός, (socialisme), ἠδυνήθη ν' ἀποτελέσῃ συστηματικὴν διδασκαλίαν καὶ ν' ἀποβῆ κοσμοθεωρία. Ἐν ἄλλοις λόγοις δι' αὐτῶν ὁ σοσιαλισμός κατέστη θεωρία ὀλοκληρωμένη, ἐπιζητοῦσα νὰ ἐξηγήσῃ κατὰ ὠρισμένον τρόπον ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου καὶ τῆς ζωῆς. Ἐξ ἄλλου ἡ διδασκαλία αὕτη δὲν ἔμεινε μόνον εἰς τὴν σφαῖραν τῆς θεωρίας. Συνεδυάσθη ἀπολύτως καὶ μὲ τὴν πρακτικὴν δράσιν καὶ ἐπεδίωξε τὴν ἐφαρμογὴν της εἰς τὸν βίον ὅλων τῶν λαῶν τῆς γῆς. Οὕτω κατάρθωσε νὰ διέλθῃ τὰ σύνορα μιᾶς χώρας, νὰ προσλάβῃ διεθνή χαρακτήρα καὶ νὰ καταστῆ παγκόσμιος ὑπόθεσις. Πρᾶγμα ποὺ δὲν συνέβη βεβαίως μὲ τὸν σοσιαλισμὸν τῶν προδρόμων.

Ἄλλὰ τούτων οὕτως ἔχόντων, γεννῶνται ἐνταῦθα πολλὰ ἐρωτήματα, κυριώτερα τῶν ὁποίων δύνανται νὰ θεωρηθοῦν: Ποῖοι ἦσαν λοιπὸν ὁ Μάρξ καὶ ὁ Ἐγκελς ὡς ἄτομα; Πῶς ἐνεφανίσθησαν ἐπὶ σκηνῆς; Πῶς ἔζησαν; Τί ἐπεδίωξαν εἰς τὸν βίον των καὶ πόθεν ὀρμώμενοι ὠδηγήθησαν εἰς τὸν κοινωνισμὸν; Ποῖα εἶνε τὰ κυριώτερα κη-

ρύγματα τῶν καὶ πῶς ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιβληθοῦν καὶ νὰ ἐπιπλεύσουν ; Τί εἶνε ἰδικόν τῶν ἀπὸ τὰς θεωρίας τῶν καὶ τί ἐδανείσθησαν ἄλλοθεν ; κλπ. κλπ.

Εἰς τὰ ἐρωτήματα ταῦτα ἐπιβάλλεται νὰ δοθῇ μία ἀπάντησις, προκειμένου ν' ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸν ἔλεγχον τῆς διδασκαλίας τῶν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν θὰ προσπαθῆσωμεν νὰ ἐξετάσωμεν τὸ ζήτημα ἐν συνεχείᾳ. Ὅ,τι πρέπει νὰ εἴπωμεν ἐνταῦθα, εἶνε τὸ γεγονὸς ὅτι εἰς τοὺς δύο ὡς ἄνω ἰδρυτὰς τοῦ συγχρόνου κοινωνισμοῦ, ὀφείλει νὰ προστεθῇ καὶ ὁ κατὰ πολὺ μεταγενέστερος αὐτῶν καὶ σχεδὸν σύγχρονός μας, ἀφοῦ ἀπέθανε μόλις πρὸ 15ετίας, Ρῶσσοσ συγγραφεὺς καὶ ἐπαναστάτης Νικόλαοσ Λένιν, ὁ ἰδρυτὴσ τοῦ Ρωσικοῦ κομμουνισμοῦ. Οὗτοσ δὲν ἐγνώρισε βεβαίωσ προσωπικῶσ τοὺσ Μάρξ καὶ Ἐγκελσ. Ἡ δρασίσ τοῦ ὅμωσ καὶ ὁ σταθμὸσ τὸν ὁποῖον αὐτὴ ἐσημείωσεν εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ συγχρόνου κοινωνισμοῦ, ἐπιβάλλει νὰ τὸν περιλάβωμεν μετὰξὺ τῶν ἰδρυτῶν καὶ νὰ τὸν μελετήσωμεν ὡσ ἓνα ἐξ αὐτῶν.

2. Κάρολοσ Μάρξ.

Ὁ Κάρολοσ Μάρξ εἶνε, ὅπωσ εἴπαμεν καὶ προηγουμένωσ, ὁ θεμελιωτὴσ, τρόπον τινά, τοῦ κοινωνιστικοῦ οἰκοδομήματοσ Ὡσ ἐκ τούτου θὰ ἀσχοληθῶμεν κάπωσ περισσότερον μὲ τὴν ζωὴν καὶ τὴν δρασίην του, καὶ θὰ παράσχωμεν ὅσα ἠδυνήθημεν νὰ συγκεντρώσωμεν περὶ αὐτοῦ στοιχεῖα, προκειμένου νὰ διευκολύνωμεν τοὺσ ἀναγνώστας μας νὰ σχηματίσουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον σαφεῖ ἰδέαν περὶ τοῦ ἀνδρός.

Κατὰ τὰσ πληροφορίας τὰσ ὁποῖασ μᾶσ παρέχουν οἱ βιογράφοι του καί, ἐν γένει, οἱ ἀσχοληθέντεσ μὲ τὸ ἔργον καὶ τὰσ διδασκαλίας του συγγραφεῖσ, οὗτοσ ἐγεννήθη κατ' ἄλλουσ μὲν τὸ 1814, κατ' ἄλλουσ δὲ τὸ 1818, εἰς τὸ Trier τῆσ Γερμανίας. Οἱ γονεῖσ τοῦ ἦσαν Ἰουδαῖοι τὸ θρήσκευμα καὶ δὴ ἐξ οἰκογενείασ ῥαββίνων, ἀλλ' ἠσπάσθησαν κατὰ τὸ 1824 τὸν προτεσταντισμόν. Ὅχι βεβαίωσ ἐξ ἐσωτερικῆσ διαθέσεωσ καὶ πίστεωσ. Ἀλλ' ἀπλῶσ καὶ μόνον διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν προνόμια καὶ ν' ἀποχωρισθοῦν, τυπικῶσ πάντοτε, τῶν ἄλλων Ἰουδαίων· ν' ἀπαλλαγοῦν οὕτω τῶν διώξεων, τῶν στερήσεων καὶ τῶν πιέσεων, εἰς τὰσ ὁποῖασ ἀνέκαθεν ἦτο, καὶ ἐξακολουθεῖ νὰ εἶνε ἐν πολλοῖσ ἀκόμη καὶ σήμερον, καταδικασμένος ὁ λαὸσ τοῦ Ἰσραήλ, ἀπὸ τῆσ ἀνὰ τὰ ἔθνη διασποράσ του. Μὲ ἄλλουσ λόγουσ ἢ τυπικῆ, ἔστω, ἀλλαξοπιστία τῶν γονέων τοῦ Μάρξ ἐγένετο διὰ λόγουσ συμφέροντοσ. «Διὰ νὰ χρησιμοποιοῦσιν τὸ δελτίον τῆσ βαπτίσεωσ τῶν ὡσ εἰσιτήριον εἰσόδου εἰς τὸν Εὐρωπαϊκὸν πολιτισμόν», ὅπωσ ἄλλοσ Ἰουδαῖοσ, ὁ ποιητὸσ Χάινε, (Heine), ἔλεγεν, δεδομένου ὅτι τοῦτο ἀπηγορεύετο τότε εἰς τοὺσ Ἑβραίουσ, ἀκριβῶσ διότι ἦσαν τοιοῦτοι.